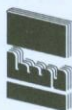

از کاخ شاه تا زندان اوین

www.ketab.ir

محمّدحسین نراقی

مترجم:
سعید آذری

مؤسسه خدمات فرهنگی رسا

نراقی، احسان، ۱۳۰۵ -

از کاخ شاه تا زندان اوین / احسان نراقی؛ ترجمه سعید آذری. - تهران: خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۸۱.

ISBN 964-317-501-4 ۵۴۴ ص.

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.

Ehsan Naraghi. Des Palais du Chah aux prisons
de la revolution. عنوان به فرانسه:

کتابنامه به صورت زیرنویس چاپ هفتم ۱۳۸۹
۱. نراقی، احسان، ۱۳۰۵ - -- خاطرات. ۲. ایران -- تاریخ -- پهلوی،

۱۳۲۰-۱۳۵۷. الف. آذری، سعید، مترجم. ب. عنوان.

۱۳۸۱ ۹۵۵/۰۸۲۴۰۹۲ DSR۱۴۸۶/۴۱۳

کتابخانه ملی ایران ۲۰۶۴۲ - ۸۱ م محل نگهداری:

باید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

دوست عزیز، این کتاب حاصل بیش از پنج ساله مؤلف، مترجم و ناشر آن است. تکثیر و فروش آن به هر شکل بدون اجازه از پدیدآورنده کاری غیراخلاقی، غیرقانونی و غیرشرعی و کسب درآمد از استرنج دیگران است. این عمل نادرست در زندگی پیامدهای ناگواری دارد و موجب رواج بی‌اعتمادی در جامعه و ایجاد محیطی ناسالم برای خود و فرزندان مان می‌گردد.

مؤسسه خدمات فرهنگی رسا

تلفن: ۴۵-۸۸۸۳۴۸۴۴ فاکس: ۸۸۸۳۸۱۲۵ — WWW.RASABOOKS.IR

عنوان: از کاخ شاه تا زندان اوین — نویسنده: احسان نراقی — مترجم: سعید آذری

چاپ یازدهم: ۱۴۰۳ — تیراژ: ۸۰۰ نسخه

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است.

مرکز توزیع: پخش رسا — تلفن: ۶۶۹۰۷۷۱۰ و ۶۶۹۰۷۷۱۲

قیمت: ۴۵۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	 مقدمه ناشر
۱۵	 بازنده‌ها هم جزئی از تاریخ‌اند
۳۳	 در آینه مطبوعات
۳۵	 مقدمه محمد ارکون (بر ترجمه عربی کتاب)
۴۷	 مقدمه چاپ دوم
۵۱	 احسان نراقی (شاهد جدایی شرق و غرب)
۵۳	 مقدمه فدریکو مایور (بر ترجمه اسپانیولی کتاب)

بخش اول — در کاخ شاه

(۲۷۵-۵۷)

۵۹	 مقدمه
۶۳	 از خواب تا بیداری (اولین گفتگو با شاه)
۹۷	 از تخت جمشید تا ژان پل سارتر (دومین ملاقات با شاه)
۱۴۹	 میان همسر و خواهر
۱۶۹	 گل‌های قالی (سومین ملاقات با شاه)

۱۸۷	 به مردم تیراندازی نکنید! (چهارمین ملاقات با شاه)
۲۱۳	 حتی قضات... (پنجمین ملاقات با شاه)
۲۳۹	 حکومت را واگذار نمی‌کنم (ششمین ملاقات با شاه)
۲۵۹	 در گوادلوپ چه می‌گذرد؟ (هفتمین ملاقات با شاه)
۲۶۹	 روایت برای مصر (هشتمین و آخرین ملاقات با شاه)

بخش دوم - در زندان‌های انقلاب

(۲۷۷-۵۰۴)

۲۷۹	 جوانانی همچون
۲۷۹	 دانشجویان دانشگاه ونسن پاریس (اولین بازداشت)
۲۸۵	 شگفتی من در بیمارستان زندان (دومین بازداشت)
۲۹۷	 دنیای کوچکی به نام زندان
۳۰۱	 مجاهدان مارکس و [حضرت] محمد[ص]
۳۰۹	 و اما خود زندان
۳۱۵	 دو ذهنیت مغایر
۳۲۱	 خوش‌گذران‌ها
۳۲۷	 یک اوفقی‌ای ایرانی
۳۳۱	 تیمساری نه به مانند دیگران
۳۳۷	 دفتر ناراضایتی‌های مردم
۳۴۵	 اطلاعات غلط یا ناقص
۳۵۳	 جای چینی
۳۵۷	 شخصیتی مرموز
۳۵۹	 عقاب‌ی که به زمین خورد

۳۶۵	فراماسون‌های ایرانی
۳۷۱	دالان اضطراب (سومین بازداشت)
۳۷۹	کاری که نماز می‌کند...
۳۸۳	مهندس جای خواب
۳۹۱	طلایه‌های جنگی داخلی
۳۹۵	سخنرانی‌های حسن گشتاپو
۳۹۷	لیبرال مقاوم
۴۰۳	اعجاز پزشکان
۴۱۱	به یاد هانری دونان
۴۱۵	آموزشی برای یک قاضی
۴۱۹	فلسفه آفتاب
۴۲۱	تندباد تروریسم
۴۲۵	آزادی از یاد رفته
۴۲۷	مانند دو قلوهای به هم چسبیده سیامی
۴۲۹	بند شش
۴۳۳	مدرسه‌ای در زندان
۴۳۷	قدرت جادویی تکنیک
۴۴۳	مأمور زباله‌دان‌ها
۴۴۷	اخلاقیات یک مرتد
۴۵۳	آیین جوانمردان
۴۶۱	اقتداء به شهیدی واحد
۴۶۷	تاجی خالکوبی شده
۴۷۱	پیروزی بر صدام حسین
۴۷۹	حزب وابسته به خارج

۴۸۵	املت خرما
۴۸۹	و بالاخره بازجویی... ..
۴۹۳	اعتراف به خطای یک قاضی
۴۹۷	شنوهای ساواک
۵۰۱	شجاعت غیرمتظاهران افراد ساده

ضمیمه

۵۰۵	تنها راه نجات: قانون اساسی
۵۱۱	روز شمار (۱۳۶۲-۱۳۸۰)
۵۳۱	فهرست اعلام

مقدمه ناشر

نام نویسنده این کتاب، برای علاقه‌مندان علوم اجتماعی، علوم انسانی و دست‌اندرکاران مسائل سیاسی، نامی کم و بیش آشنا است. دکتر احسان نراقی، شهرت خود را مرهون فعالیت‌های زیر است:

- مدیریت «مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی»
- تصدی اداره «جوانان» سازمان آموزش علمی و فرهنگی ملل متحد «یونسکو»
- رایزن فرهنگی یونسکو در اسپانیا
- بحث و گفتگو درباره بحران هویت و غرب، ضرورت بازگشت به فرهنگ خویش برای ایرانی‌ها و شرقی‌ها و پیرامون تقلید محض از غرب و نیز ضرورت اجتهاد و ابداع و اندیشه سازنده در بهره‌گیری معقول از تکنولوژی غرب.
- ریاست «مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی کشور» در اواخر حیات رژیم گذشته.
- ارتباط با گروهی از مقامات عالی‌رتبه آن رژیم و برخی از مخالفان آن نظام.
- تبلیغ جریان‌های «چپ» علیه مشارالیه.
- سه بار بازداشت، پس از ۲۲ بهمن ۱۳۵۷.
- آغاز مجدد فعالیت در یونسکو و تلاش و کوشش قابل تقدیر او به عنوان

«مشاور فرهنگی آقای فدریکو مایور، مدیر کل یونسکو» در برگزاری نخستین کنگره همکاری‌های فرهنگی و علمی ملل آسیای میانه در ایران (در پائیز ۱۳۷۱).

همچنین عناوین متعددی از این نویسنده تاکنون منتشر گردیده که اهم آنها عبارتند از:

- علوم اجتماعی و سیر تکوینی آن/ چاپ سوم: ۱۳۶۳
- جامعه، جوانان، دانشگاه/ چاپ اول: ۱۳۵۰
- غربت غرب/ چاپ اول: ۱۳۵۳
- آزادی، حق و عدالت/ چاپ سوم: ۱۳۵۷
- آنچه خود داشت/ چاپ دوم: ۱۳۵۵
- طمع خام/ چاپ اول: ۱۳۵۶
- آیین جوانمردی/ ترجمه از هانری کوربن

کتاب حاضر که برگردان فارسی اثر دیگری از همین نویسنده درباره برخی رویدادهای سال‌های آغازین انقلاب اسلامی ایران و پی‌جویی علل و ریشه‌های تکوین آن است که در سال ۱۹۹۱ / ۱۳۷۰ در پاریس منتشر گردیده است.^۱ به نوشته دکتر احسان نراقی، او پس از سقوط رژیم سلطنتی و استقرار جمهوری اسلامی، «به دلیل احساس وظیفه در برابر کشور و تاریخ آن» بر آن بوده است که خاطرات خود را درباره هشت جلسه ملاقات و گفتگو با شاه (از اول مهر ۱۳۵۷ تا ۲۴ دی همان سال) تنظیم و منتشر سازد. اما بازداشت‌های مکرر او در سه نوبت، از فروردین ۱۳۵۸ تا مهر ماه ۱۳۶۲ که جمعاً ۲۸ ماه

1. Ehsan Naraghi, Des palais du chah aux prison de la révolution, Paris, Balland, 1991, p381.

اقامت در زندان را برای او به ارمغان آورده است، مانع از تحقق خواسته او در آن ایام می‌گردد.

گرچه دستگیری‌های نراقی به عدم انتشار خاطراتش - به گونه‌ای که در آغاز می‌پنداشته است - می‌انجامد، اما از سوی دیگر، این بازداشت‌ها، پای نویسنده را به محیط‌های ناشناخته‌ای می‌گشاید که حاصل آن، آشنایی با افراد و گروه‌های سنی، فکری، فرهنگی و طبقاتی مختلفی است که شرح و توصیف جامعه شناختی و روان‌شناختی آنان در بخش دوم این کتاب به نظر خوانندگان می‌رسد.

نویسنده در قسمت اول که حاصل گفتگوی خصوصی او با شاه است، به امید مجاب ساختن شاه در این اقدام به پاره‌ای اصلاحات و گردن نهادن به اجرای قانون اساسی پرداخته و ضمن بررسی و نقد نقاط ضعف رژیم در زمینه‌های: عدم شناخت صحیح جامعه و نیازهای تشکیل دهنده آن، و به ویژه قدرت و نفوذ روحانیت، ترویج فرنگی مآبی، فقدان فضای باز سیاسی، دادن امتیازهای گوناگون به غربی‌ها، خصوصاً به آمریکایی‌ها (کاپیتولاسیون)، حیف و میل بیت‌المال در اموری همچون جشن‌های دو هزار و پانصد ساله، گسترش فساد و رشوه‌خواری در اطرافیان شاه و «بنیاد پهلوی»، عدم توجه به آراء و نظریات علما و روحانیون و عدم مشارکت مردم در امور حکومت، نقش کودتای انگلیسی - آمریکایی ۲۸ مرداد در گسستگی هر چه بیشتر رژیم از مردم، بستن راه‌های مبارزات قانونی و پارلمانی، مسئله زندانیان سیاسی، عدم تطابق «توسعه صنعتی» با شرایط اجتماعی و فرهنگی کشور که در نهایت به «عدم تعادل اجتماعی» منجر شده است، خریدهای بدون منطق و روزافزون تسلیحات نظامی و رشد نظامی‌گری رژیم، مهاجرت بی‌رویه روستائیان به

شهرها و مشکلات مربوطه، حاکمیت تکنوکرات‌های فاقد شعور و بینش سیاسی بر کشور، جریحه دار ساختن احساسات مذهبی از طریق روابط صمیمانه با اسرائیل و پشتیبانی از آن رژیم؛ می‌پردازد. شاه در مقابل، عموماً به توجیه و فرافکنی اشتباهات و اشاره به توطئه خارجی و نیز ابراز حیرت و تعجب و بالاخره تغییر موضوع گفتگو و اعلام عملی ختم مذاکرات پناه می‌برد.

نویسنده در این قسمت، توانایی خویش را در طرح پرسش‌های مناسب از شاه، با برخورداری از اطلاعات گسترده خود در زمینه مسائل داخلی و بعضاً خارجی و با بهره‌گیری از صراحت لهجه و زیرکی خاص، در پاسخ‌های به‌هنگام، در معرض دید خواننده قرار می‌دهد.

در فصل دوم کتاب، نراقی به بررسی احوال خود و اتفاقاتی که در طول سه بار دستگیری بر او گذشته است، می‌پردازد. در طی آن افکار و عقاید هم‌بندان خود را که در دفعات اول و دوم دستگیری، اکثریت آنها عوامل رژیم گذشته بوده‌اند و در بار سوم، افرادی از مخالفین نظام جمهوری اسلامی هستند (که پس از خرداد ۱۳۶۰، به دلیل مبارزه مسلحانه علیه حکومت، دستگیر شده‌اند) بررسی کرده و شرح می‌دهد، بدون آنکه از ذکر خصوصیات نگهبانان در زندان، بازجویان و بازپرسان، حکام شرع دادگاه‌ها و نیز چگونگی گذران ایام زندانیان در محبس، غفلت ورزد.

کتاب با اعلام براءت و بی‌گناهی نویسنده کتاب «دکتر احسان نراقی» توسط دادگاه و موافقت با بازگشت او به کارش در دانشگاه و پرداخت حقوق معوقه ۵ ساله وی و تشکر نویسنده از همه کسانی که به گونه‌ای در فکر او بوده‌اند و برای آزادی او اقدام کرده‌اند و بالاخره با دو فصل «تنها راه نجات» و «روزشماری از حوادث مهم تاریخ معاصر ایران» پایان می‌پذیرد.

انتشار این کتاب در فرانسه و نیز در ایران با اقبال محافل فرهنگی و نشریات

وزین مواجه شد. از جمله مجله نشر دانش (نشریه مرکز نشر دانشگاهی) در شماره دوم سال دوازدهم (بهمن و اسفند ۱۳۷۰) به قلم آقای آزاد بروجردی در پنج صفحه (صص ۵۹ تا ۶۳) به معرفی و نقد این کتاب پرداخت.

در شماره بعدی همین نشریه (فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۱) آقای ناصر ایرانی تحت عنوان «دو دیدار با احسان نراقی» (ص ۸۶) توضیحی بر بخشی از شرح مذکور در فوق، مرقوم داشتند. نشریه دفتر مطالعات وزارت امور خارجه «مجله سیاست خارجی» نیز در شماره چهارم سال ششم (زمستان ۱۳۷۱) به معرفی این کتاب پرداخته است.

ناشر خوانندگان را به مطالعه آثاری که درباره این کتاب منتشر شده است فراخوانده، در ضمن خود نیز در حد مقدمات، پاره‌ای توضیحات ضرور را در پاورقی آورده است.

بازی سرنوشت

نویسنده در سال ۱۳۶۲، پس از آزادی از زندان، ظاهراً برای پیگیری چاپ اثری از جد بزرگوار خود - ملا احمد نراقی - به دفتر نویسنده امیرکبیر آمد، من نیز در آنجا حضور داشتم و طی صحبت‌هایی درباره گذشته و آثار ایشان، اولین آشنایی حضوری بین ما به وجود آمد. ایشان در بین صحبت‌های خود، به جد یا به مزاح، اظهار داشتند که اگر روزی خاطرات زندان خود را بنویسند، آیا امکان چاپ آن وجود دارد؟ من با توجه به شناختی که از آثار ایشان داشتم، می‌دانستم هر آنچه که ایشان در این زمینه نیز بنویسد، به یقین مردم ما را در دستیابی به اصالت خویش و زدودن کژی‌ها و کج‌اندیشی‌ها، سودمند خواهد بود. این بود که بلافاصله اظهار داشتیم جناب نراقی، اگر روزی شما تجربیات خودتان را بنویسید، من قول می‌دهم که شخصاً به چاپ و نشر آن اقدام نمایم.

به هر حال، از آن روز حدود ۱۰ سال می‌گذرد و در این مدت، غیر از چند

برخورد کوتاه دیگر، حدود ۸ سال است که ایشان را ندیده‌ام، با این حال از بازی سرنوشت، اینک ترجمه خاطرات ایشان، با تلاش این مؤسسه در دسترس علاقه‌مندان قرار می‌گیرد. امید است، این دستاورد که حاصل نگرش انتقادی این نویسنده صاحب‌نظر، در مورد مسائل سیاسی - اجتماعی دوران قبل و بعد از انقلاب است، هموطنان عزیز و به ویژه مسئولین امور را در شناخت بهتر جامعه و مقابله با تهاجم فرهنگی و سیاسی غرب، یاری رساند.

محمدرضا ناجیان

بهار ۷۲

www.ketab.ir